

CAMILLA ROSENGAARD

MUMBAI

De seneste 10 års vækst i indisk økonomi har givet næring til drømmene om det gode liv hos rig såvel som fattig i metropolen Mumbai (Bombay). Byen og boligen er en vigtig skueplads for virkeliggørelsen af drømmene for byens 16 millioner indbyggere. Mens middelklassen i stadig stigende omfang realiserer drømmen om et liv, der er inspireret af den vestlige middelklasses rolige forstadsliv, må underklassen benytte andre livsstrategier i forsøget på at gøre drøm til virkelighed.

Forstaden *Powai Gardens* vokser støt og roligt frem af det røde støv uden for Mumbais hektiske centrum. Stilladser af spinkle bambusrør klatrer op ad de svimlende høje skyskrabere. Travle bygningsarbejdere myldrer barfodede rundt slæbende på sten og cement til byggeriet. Arkitekturen er en skønsom blanding af moderne funktionalisme og romersk klassicisme tilsat 1001 nats eventyr. Søjler, tårne, kupler og finurlige krummelurer pryder ejendommenes i øvrigt rene linjer. Facaderne er sandfarvede med elementer af himmelblåt, lyserødt og mintgrønt. Udstrakt beplantning langs de snorlige, nyfejede veje får bydelen til at fremstå frodig og fredfyldt.

Powai er ikke kun gjort af mursten og mørtel, men i høj grad også af drømmestof. Skyskrabernes navne *Odyssey*, *The Lake Castle*, *Phoenix Thane*, *Eros & Eureka*, *Verona*, *Oxford*, *Apollo*, *Oyster* og *Florentine* signalerer, at Powai udgør en verden, hvor fantasien får frit spillerum. Her tjener et sammensurium af historiske og mytologiske traditioner som inspiration i dagligdagen, og det kulturelle gods er ikke kun hentet fra Vesten. Er livets trængsler for store, kan beboerne for eksempel tage sig en slentretur i *Nirvana Park*. Bydelen er den første af sin art i Mumbai, men den blandingsmytologi, der er at finde her, er ikke anderledes end den, der eksisterer i andre rigmandsghettoer rundt omkring i verden.

Sammenlignet med den indiske virkelighed uden for Powais område føles forstaden trods det igangværende byggeri nærmest døsig. Her er ingen boder langs vejkanterne. Til gengæld kan beboerne i de ejendomme, der allerede står færdige, shoppe i Mumbais største supermarked. Her tilbydes alt, hvad et middelklasseherte begærer. Legepladsen over for supermarkedet er domineret af en dinosaur, der er et tegn på, at Powais børn er mindst lige så velbevandrede i Disneys univers som deres jævnaldrende i Vesten.

Den britiske kolonialismes indflydelse fornægter sig heller ikke i Powai. Både *The Eden Club* og *The Forest Club* holder åbent i dag- og aften timerne. Her er det muligt at

spille badminton, tennis, squash, bordtennis eller billard. I The Forest Clubs veludstyrede fitnesscenter våger såvel en vestlig som en indisk Arnold Schwarznegger-type fra store plakater over fitnessudøverne.

Det mest bemærkelsesværdige ved bydelen er dog fraværet af hytterne af blik, sammensyede sække og plastikposer, der ellers er allestedsnærværende i den øvrige del af metropolen. Da en række slumhytter uventet toner frem af disen under en køretur i området, griber den vestlige besøgende straks efter kameraet for at indfange kontrasten mellem rigdom og armod. Adspurgt forklarer guiden, at hytterne tilhører bygningsarbejderne: „De rejser igen, når Powai Gardens er færdigopført,“ konstaterer han tørt.

Powai Gardens er en parentes, der er klinisk rensset for den virkelighed, som findes uden for bydelen. Indbyggerne skånes for konstant at blive konfronteret med den usle tilværelse, som mange af deres medborgere henslæber. I den forstand er Powai et nyt fænomen i Mumbai. I andre dele af byen bor slumbeboerne i deres plastikposehytter klos op ad den velhavende middelklassens nydelige lejlighedskomplekser. Selv i de prestigefyldte bydele *Marine Drive* og *Malabar Hills* lever middelklassen sit komfortable liv midt i stanken fra de mange, der lever for under en US-dollar om dagen.

Kosmopolittens boligvalg

Powai er ejet og udviklet af brødrene Niranjan og Surendra Hiranandani. De etablerede deres formue ved fra midten af halvfyrdserne at købe jord i Mumbais opland og sælge den igen med stor fortjeneste. I begyndelsen af firserne, mens jord uden for byen endnu blev betragtet som en elendig investering, købte de et stort grundstykke halvanden times kørsel nord for Mumbais historiske centrum. I 1990 gik Hiranandanibrødrene i gang med at opføre Powai efter først selv at have erhvervet sig en grundig byggeteknisk indsigt.

De to indiske entreprenørers kongstanke var at opføre et æstetisk smukt byggeri, der samtidig var yderst funktionelt. Det kan lyde banalt i vestlige ører. Men i Mumbai, der har verdens højeste grundpriser, er selv de dyreste boligområder i byens centrum plaget af byggesjusk. Køberne af lejlighederne i Powai erhverver sig dog ikke kun en bolig i et byggeri, hvor tingene fungerer. De køber også en livsstil, der er modelleret efter den vestlige middelklassens drøm om det gode liv.

„Jeg flyttede til Powai, fordi det var det eneste, jeg kunne retfærdiggøre over for min søn. Det er langt bedre for et barn at vokse op uden for byen, hvor der ikke er snavs og støj. Her kan han udfolde sig – han elsker for eksempel at bade i klubbens svømmebassin med sine kammerater efter skoletid. Det kan han her,“ siger 47-årige Nina Aro-ra, der bor i Powai med sin søn på 12 år og sin aldrende mor.

Nina arbejder som freelancejournalist og manuskriptforfatter til de *sitcoms*, der er blevet populære i Indien i de senere år. Hun arbejder hjemmefra og behøver derfor kun at tage den lange besværlige rejse fra Powai ind til Mumbais centrum et par gange om ugen. Hjemmecomputeren og mailen har gjort det muligt for hende at skifte lejligheden i byens centrum ud med en bolig i Powai, da hun for syv år siden blev skilt fra sin mand.

For Nina er det den naturligste ting i verden at følge den seneste trend og flytte ud til de grønne og rene forstæder uden for Mumbai. Nina har hele sit liv færdedes i de kosmopolitiske cirkler i Mumbai, som hun i øvrigt foretrækker at kalde ved sit britiske

navn Bombay, og hun betragter sin egen udvikling i sammenhæng med byens: „Min baggrund er meget kosmopolitisk. Man kan nærmest sige, at den legemliggør Bombays ånd.“

Med en skolebaggrund fra en skotsk kostskole uden for Mumbai og en levende interesse for vestlig litteratur og film har hun i hele sin professionelle karriere som skribent levet og åndet for at formidle strømninger fra Vesten til et indisk publikum. „Da jeg blev journalist i 1976, skrev jeg først om film, jeg redigerede på et tidspunkt filmmagasinet *Stardust*, jeg skrev også flere filmmanuskripter. I 1983 blev jeg redaktør af det meget moderne kvindemagasin *W*, som min mor investerede en del penge i. Vi skrev som de første åbent om sex og parforhold. Så blev tv det helt store, og nu skriver jeg sitcoms,“ fortæller Nina.

De brølende halvfemsere

Nina tilhører den øverste del af den indiske middelklasse, der har haft stor gavn af, at den indiske økonomi åbnede sig i forhold til verden i kølvandet på den kolde krigs ophør. De frie markeds kræfter holdt for alvor deres indtog i Indien omkring 1990-91. På daværende tidspunkt tvang et bugnende budgetunderskud den indiske regering til at forlade den statsstyrede økonomiske strategi og tænke nyt. Siden da er den indiske økonomi buldret af sted med en årlig vækst i BNP på omkring 5-7 procent mod 2-3 procent i de foregående årtier. En udvikling, som entreprenøren bag Powai bifalder: „Siden 1991 har den indiske økonomi været i Verdensbankens trygge hænder. Takket være globaliseringen har min forretning kunnet vokse til dens nuværende omfang. Vi kan ånde nu. Men vi kæmper fortsat med alt for meget bureaukrati og korrupsion. Staten driver store virksomheder, men den giver os ikke et ordentligt uddannelsessystem. Mange rejser. Hovedparten af mine familiemedlemmer er rejst til USA, hvor de arbejder inden for it- eller telesektoren. De overvejer ikke engang, om de skal komme tilbage,“ siger Surendra Hiranandani, mens han et øjeblik spejder ud gennem vinduet fra sit imponerende hovedkontor midt i Powai.

The Indian dream

Surendra Hiranandani afviser, at det kun er den bedrestillede middelklasse, der har haft gavn af, at Indien i de sidste 10 år er tumlet ind på den globale markedsplads. Det er i hans øjne helt almindelige mennesker, som i dag kan få drømmene opfyldt og for eksempel købe en lejlighed i Powai. Surendra er fast forankret i troen på, at den, der vil, kan skabe et godt liv for sig selv og sin familie i Indien uanset kaste, køn eller socialt udgangspunkt. Inspireret af sin egen fars livshistorie opruller han den indiske version af *The American Dream*: „Min far kom fra Pakistan til Bombay i 1947 som forældreløs flygtning. Han kom fra ingenting, og alligevel endte han med at blive en højt respekteret kirurg. Alle har en chance for at komme opad i dette land. Min yndlings-historie handler om en af Indiens rigeste mænd. Han har inden for de sidste to år åbnet et af verdens største raffinaderier. Han begyndte sin karriere som tankpasser på en benzinstation. Vi er mange som ham i Indien. Der eksisterer selvfølgelig diskrimination,

men ingen tager sig af kaste i Bombay. Jeg tror ikke på, at der er noget, som virkelig for alvor holder dig nede i dette land," siger Surendra Hiranandani med et stort smil.

For at tilbagevise den skepsis, der tydeligt står at læse i den vestlige tilhørers ansigt, kaster Surendra sin egen præstation ind som et sidste trumfkort: „Min far var aldrig en magnat. Han var læge. Vi levede da komfortabelt, men vi var aldrig rige. Jeg rejste for eksempel med offentlige transportmidler helt indtil 1989. Nu er jeg nået hertil,“ siger han og slår ud med armene.

En Bombay-bell boys drøm

Meget langt fra Powai – i såvel geografisk som mental forstand – på sydspidsen af den halvø, som Mumbai ligger på, eksisterer der et slumområde med nogle tusinde indbyggere. Området er grundlagt af Mumbais oprindelige befolkning kolifiskerne. De ejer stadig hovedparten af de små skure og huse, som ligger sammenpresset på kanten af Mumbais havnebassin. Slumbyen ligger tæt på metropolens historiske centrum og byens gode hoteller med det berømte Taj Mahal som juvelen i kronen.

Til trods for de fine naboer står stanken ramt om slumbyen. Dynger af skrald og uhumskheder flyder på de åbne fællesarealer mellem husene. Skidtet generer tilsyneladende ikke de glade unger, der blæser rundt uden synderlig meget opsyn. Når der er ebbe, sidder børnene og forretter deres nødtørft i havnebassinet i skyggen af fiskerbådene.

Byens små huse er i modsætning til fællesområderne holdt pinligt rene. I morgentimerne har kvinderne travlt med at feje og skrubbe gulv i de 12-15 m² store rum, hvor storfamilierne holder til om natten. Alt imens rengøringen er i gang, kører fjernsynet i baggrunden. Et par kvinder har zappet ind på tv-quizzen *Hvem vil være millionær*, hvor hovedgevinsten er et par millioner kroner svarende til flere hundrede årslønninger for en fattig slumbeboer. Andre foretrækker at gøre rent til tonerne fra en musikvideo, mens atter andre falder i staver over en af de populære film, der produceres i Mumbais berømte filmby Bollywood. Valgmuligheder er der nok af. De beboere, der har adgang til kabel-tv, har mere end 30 kanaler at vælge imellem. Adgangen til rent vand er dog straks mere begrænset. Beboerne kan hente vand ved den centrale vandpost mellem klokken fire og syv om morgenen. Det er det eneste tidspunkt, det kommunale vandværk sender vand gennem rørene.

I udkanten af slumområdet bor den 31-årige Goutam Shinde med sin kone, tre børn, to nevøer samt en fætter. De otte mennesker deler et værelse på ca. 12 m² på anden sal i et lille hus et stenkast fra vandet. I huset bor der desuden to andre storfamilier stuvet sammen i hver deres rum. Goutam lejer værelset af en kolifisker for 600 rupees (ca. 100 kr.) om måneden. Værelset har indlagt elektricitet og er selvfølgelig udstyret med kabel-tv.

Goutam Shinde er bell boy på det trestjernede hotel *Fariyas* få hundrede meter fra slummen. Han møder turisterne, der primært kommer fra Europa og USA, i sin stive elevatorføreruniform og med et venligt smil. Goutam er elskværdigheden selv. Han forstår at trække sig baglæns ud af et hotelværelse efter at have båret kufferter op, mens han på en gang forsigtigt og venligt spørger: „Is everything all right madam? All right, madam?“ Hvilket selvfølgelig på bell boy-sprog betyder, at den vestlige turist gerne må hoste op med nogle drikkepenge, så Goutam kan give sine børn smør på brødet, for-

sørge sin gamle mor og samle sammen til sin nieces medgift. Han formår at bevare det venlige smil, selv om ikke alle vestlige turister har forstået, at de er landet på breddegrader, hvor de nederste i hotelhierarkiet ikke ser mange promiller af den tårnhøje hotelregning. Goutam har dog også god grund til at være elskværdig uanset hvad. De benhårde vilkår på hotellet betyder nemlig, at hvis han blot får én klage, så er det ud. Foreløbig har han formået at undgå klager i 11 år.

Goutam Shinde, der kommer fra en lille landsby i delstaten Maharastra en dagsrejse fra Mumbai, er buddhist. Hans forfædre tilhørte gruppen af kasteløse, de såkaldte *dalit*, men de konverterede i midten af halvtredserne til buddhismen. Dermed fulgte de i stil med 600.000 andre kasteløse den ansete advokat dr. Ambedkar. Han var født kasteløs, men formåede i 1924 at tilkæmpe sig en embedseksamen i jura ved universitetet i Bombay. Ambedkar viede sit liv til at kæmpe for de kasteløses rettigheder. Desillusioneret gav han dog kort før sin død i 1956 op og konverterede til buddhismen.

Dr. Ambedkar er en helgenskikkelse for Goutam. I det lille rum, hvor han bor med sin familie, hænger Ambedkars billede pyntet med friske blomster ved siden af et billede af Goutams nu afdøde far. Ambedkar har vist vejen ud af elendigheden for de kasteløse. Han er symbolet på, at det er muligt allerede i dette liv at forandre livsvilkårene til det bedre. Goutam drømmer om at flytte væk fra Mumbai: „Her er alt for mange mennesker i Mumbai,“ sukker Goutam, mens han peger ud ad værelsets eneste vindue. „I landsbyen har vi vores eget hus, som min mor bor i. Der er dejligt i landsbyen, men folk derude arbejder meget hårdt hver eneste dag, og de tjener næsten ingenting,“ siger han.

Vejen til et bedre liv går over Dubai

Goutam vil gerne tilbage til landsbyen, som han hvert år besøger i en hel måned. Men vejen til den lille landsby i Maharastra kommer muligvis til at gå over Dubai i Mellemøsten. Der håber Goutam at kunne komme til som migrantarbejder i nogle år. Han vil gerne arbejde i hotelbranchen. Rygtet vil vide, at der er gode penge at tjene i den mellemøstlige stat. Goutam skønner, at han kan femdoble sin nuværende løn. Det vil give ham og hans familie nye muligheder.

Goutam har fået sit livs første pas, som han stolt viser frem. Dermed har han taget skridt til at rejse, men det er ikke så ligetil at komme af sted: „Der er mange, som gerne vil rejse for at tjene penge. Man skal have en masse papirer i orden. Det er meget besværligt,“ fastslår han. Men Goutam er optimist. Hvis ikke han kommer til Dubai, er der jo altid de tre sønner, som skæbnen har tilsmilet ham med. Sønnerne skal bestemt ikke være elevatorførere. De skal have en uddannelse, og så skal de have job i den offentlige sektor eller i militæret. Begge steder tjener man nemlig en anstændig månedsløn, forklarer Goutam.

Den elskværdige elevatorførers drømme er næret af mødet med de vestlige turister, hvis velstand sammenlignet med hans er enorm. Kabel-tv bringer også dagligt billeder, der sammenkæder rigdom og lykke, direkte ind i hans 12 kvadratmeter store hjem. På hotellet har Goutam til opgave at bringe engelsksprogede indiske aviser rundt til turisterne. Aviserne er spækket med farvestrålende annoncer for lejligheder i forstads kvarterer i stil med Powai. „Kom og hent nøglerne til Edens have“, lyder en tilløkkende overskrift.

Livsstrategier i metropolen Mumbai

Mumbai bliver ofte karakteriseret som porten til Indien, hvorfra der i århundreder har været tæt kontakt til resten af verden. Liberaliseringen af økonomien og udbygningen af byens teknologiske infrastruktur i form af for eksempel kabel-tv knytter metropolen endnu tættere til verden udenfor. Den økonomiske og teknologiske globalisering er ligeledes med til at binde forskellige lag af samfundet sammen.

Mens dele af middelklassen sætter hegn omkring deres tilværelse ved langsomt at forlade Mumbais pulserende centrum til fordel for de fredsommelige forstæder, så er drømmen om det gode liv på afstand af fattigdommen i høj grad noget middelklassen *deler* med de mindrebemidlede. For såvel byggematadoren Surendra Hiranandani, sitcomforfatteren Nina Arora og elevatorføreren Goutam Shinde er den globale scene en referenceramme, som de forholder sig til og definerer sig i forhold til.

Surendra Hiranandani opfører en forstadsby, der på mange måder har de vestlige forstads kvarterer som forbillede. Nina Arora vælger af moralske årsager – fordi det er det eneste, hun kan retfærdiggøre over for sin søn – at flytte til denne vestligt inspirede forstad langt fra metropolens slående fattigdom. Mens Goutam Shinde, der allerede én gang er migreret fra landet til metropolen, arbejder på at blive migrant i Dubai for at distancere sig og sin familie fra slumkvarteret i det sydlige Mumbai.

Drømmen om det velbeslåede liv er via blandt andet tv blevet en del af det kulturelle gods hos Mumbais millioner af fattige. Men nøglen til Edens have ligger for hovedpartens vedkommende for enden af regnbuen.